

УДК 361.164.23:631.425

*Н. А. Спринчук,
к. е. н., ст. науковий співробітник,
Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН України*

НЕОБХІДНІСТЬ ТА ЗМІСТ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІНВЕСТИЦІЙ У КОРМОВИРОБНИЦТВО ДЛЯ СКОТАРСТВА

*N. A. Sprinchuk,
c. e. s., senior research worker, Institute of feed research and agriculture of Podillya*

A NECESSITY AND MAINTENANCE OF STATE SUPPORT OF INVESTMENTS IS FOR PRODUCTIONS OF FORAGE FOR THE CATTLE BREEDING

У статті з урахуванням теоретичних аспектів функціонування галузі кормовиробництва та на основі узагальнення практичних механізмів державного регулювання галузі в Україні та за кордоном розглянуто основні причини та напрями державної підтримки інвестицій у кормовиробництво для скотарства.

In the article taking into account the theoretical aspects of functioning of industry of productions of forage and on the basis of generalization of practical mechanisms of government control of industry in Ukraine and principal reasons and directions of state support of investments are abroad formed in productions of forage for the cattle breeding.

Ключові слова: інвестиції, кормовиробництво, державна підтримка, агрострахування, субсидії, дотації, кредитування.

Keywords: investments, productions of forage, state support, agrarian insurance, subsidies, grants, crediting.

ВСТУП

Економічна наука неодноразово доводила, що аграрна галузь, а особливо кормовиробництво для скотарства, є однією зі сфер народного господарства, що не може ефективно функціонувати без належного державного регулювання. Саме за рахунок різних методів державної підтримки кормовиробництво може досягти інвестиційної привабливості і стати не лише одним з напрямів діяльності тваринних комплексів, а самостійно функціонуючим прибутковим сегментом аграрного ринку. Проблема необхідності державної підтримки у досліджуваній галузі й обумовлює актуальність даної статті.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Зважаючи на актуальність визначеної проблеми, завданням даної статті стало узагальнення ролі та перспективних напрямів державної підтримки інвестиційних процесів у кормовиробництві для скотарства з урахуванням здобутків теоретичної науки та практичного досвіду зарубіжних держав.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні аспекти функціонування аграрної економіки, зокрема й кормовиробництва, вже тривалий час досліджуються українськими науковцями. Перехід нашої держави до ринкової економіки змусив розробляти нові наукові підходи до функціонування даної галузі. Вищезгадувані підходи викладені в наукових працях таких дослідників, як В. Г. Андрійчук, І. І. Лукінов, П. Т. Саблук та ін.

В останні роки збільшилася кількість наукових досліджень та публікацій, що стосуються необхідності, методів та обсягів державної підтримки різних галузей сільського господарства у зв'язку з приєднанням України до СОТ. Ці питання висвітлені в роботах таких науковців, як О. Бородіна, С. Киризиук, І. Кобута, Т. Осташко та ін.

Разом із тим, сьогодні назріла необхідність перегляду значення та ефективних напрямів державної підтримки інвестицій у сфері кормовиробництва, оскільки в Україні продовжує скорочуватися поголів'я ВРХ, виробництво кормів для скотарства прогресивно зменшується, що в перспективі загрожує продовольчій безпеці держави.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В усьому світі концептуальною основою державної підтримки сільського господарства та кормовиробництва, зокрема, є визначення його становища хронічно не вигідним у системі народного господарства. Доведено, що вартість сільськогосподарської продукції з обробкою удвічі менша, ніж вартість засобів виробництва, необхідних для належного рівня господарювання у галузі [4, с. 208].

Необхідність державного регулювання даної сфери теоретично загально визнана і обумовлена специфікою галузі, однак дискусії між науковцями та практиками відбуваються при визначенні рівня такого втручання.

Як зауважує В. Г. Андрійчук, з усіх галузей народного господарства найбільш радикального і дійового державного регулювання та підтримки для

Рис. 1. Особливості кормовиробництва, що знижують його інвестиційну привабливість

нормального розвитку вимагає сільське господарство. Це зумовлено тим, що по-перше, дана галузь є життєво необхідною в будь-якому суспільстві і розглядається як пріоритетна при обґрунтуванні перспектив соціально-економічного розвитку країни; по-друге, сільськогосподарське виробництво через існування короткострокової і довгострокової проблем не може ефективно розвиватися без стабілізуючого впливу держави [3, с. 202].

Кормовиробництво як аграрна галузь має свої специфічні, властиві тільки йому особливості, що істотно відрізняють його від усіх інших галузей народногосподарського комплексу.

Ці особливості найвиразніше проявляються в умовах ринкової економіки при вільній конкуренції і недостатньому регулюванні державою процесів, що відбуваються. Як наслідок цього, у більшості країн світу не лише визнана необхідність державної підтримки сільського господарства і кормовиробництва в т.ч., але й прийняті конкретні законодавчі акти, на основі яких вироблені ефективні напрями, програми, що забезпечують стійкий розвиток кормовиробництва.

Існує кілька особливостей даної галузі, що зменшують її інвестиційну привабливість. Відповідно до цих особливостей можна також виділити напрями державної підтримки, що згладжують їх негативний вплив на розвиток кормовиробництва.

1. В якості головного, незамінного засобу виробництва в кормовиробництві виступає земля. Якісний стан землі покращується при її раціональному господарському використанні як засобу виробництва. Проте для підтримки необхідного рівня родючості слід відшкодовувати не лише використані поживні речовини ґрунту, але й відновлювати якісні показники (вміст гумусу, рівень кислотності, стан водно-повітряного режиму тощо), що пов'язано зі значними матеріально-технічними і фінансовими вкладеннями.

При цьому окупність основних об'ємів інвестицій розтягнута в часі і обчислюється декількома

роками (вапнування, меліорація, гіпсування тощо), що стримує вкладення засобів у кормовиробництво. Щоб пом'якшити вплив цих об'єктивних чинників, земельні угоди в усіх країнах, незалежно від форм власності, розглядаються як загальнонаціональне надбання, і витрати на їх збереження фінансуються з державного бюджету.

У зарубіжних країнах цим питанням приділяється суттєва увага. Для прикладу можна взяти США, де у 1985 р. Конгресом було прийнято "Закон про гарантоване забезпечення продовольством", відомий під назвою "Біль про ферми". Завдяки впровадженню положень зазначеного закону у США ще в 1995 р. було завершено новий етап охорони та стабілізації родючості ґрунтів, який гарантує сталий та високопродуктивний розвиток сільськогосподарського виробництва.

В Україні також для вирішення вказаних проблем прийнято ряд нормативно-правових актів, таких як закони "Про охорону земель", "Про державний контроль за використанням та охороною земель", "Про захист рослин", "Про пестициди і агрохімікати", "Про меліорацію земель" тощо.

2. У процесі вирощування кормових культур діяльність людини найтіснішим чином переплетена з невіддільними їй природними умовами, у зв'язку з цим вірогідність окупності капіталу і отримання прибутку пов'язані з великим ризиком (рис. 1).

На зменшення негативного впливу даного фактора спрямовані програми агрострашування. Найбільш розвиненими і ефективними програмами у світовому масштабі вважаються системи агрострашування Канади, США й Іспанії. У вищезгаданих країнах уряд виділяє значні кошти на підтримку страхування сільгоспвиробників, основним завданням якого є стабілізація доходів фермерів. Частіше уряд підтримує агрострашування шляхом субсидування страхових премій (тобто компенсуючи частину вартості страхування). Стандартною умовою є компенсація 50% сплаче-

ної премії (вартості послуги страхування) при рівні покриття в 70%. Проте адміністратори систем диференційовано підходять до субсидування премій. Так, в Канаді, США та Іспанії страхування деяких видів фруктів, овочів і сільськогосподарських тварин субсидується у більшому об'ємі (від 60 до 80%), а кормові культури, як менш стратегічно значимі, субсидуються тільки на рівні 30—40% [9].

3. Істотна відмінність кормовиробництва від більшості секторів економіки полягає в тому, що воно менш ефективне в порівнянні з ними. Вкладений у нього капітал приносить менший прибуток. Тому низькодохідне кормовиробництво не в змозі на рівних (у порівнянні з промисловістю) брати участь у міжгалузевій конкуренції без зовнішньої підтримки.

Саме тому уряди багатьох провідних держав світу надають державну підтримку виробникам кормів у формі державних дотацій та субсидій, податкових пільг тощо. Так, наприклад, у Канаді в рамках програми субсидування фермери отримують субсидію у разі зменшення сукупного доходу від усієї діяльності свого господарства незалежно від того, при виробництві якого продукту зазнали збитки. Виплати розраховуються на основі порівняння доходу з середнім по країні фермерським доходом за останні п'ять років. Чистий дохід розраховується на основі виручки і витрат на усю виробничу діяльність фермера при певній системі обліку запасів (оборотних активів, включаючи нереалізовану продукцію). Якщо чистий дохід падає нижче середнього нормативного рівня, то фермерові виплачується субсидія, яка залежить також від міри падіння доходу, і більшість фермерів вибирають максимальний рівень покриття на випадок втрат. Рівень покриття може бути 100, 85 і 70%, і фермер отримує, відповідно, субсидію, що становить 70, 66,5 і 56% падіння рівня доходу. Платіж надається впродовж 60—90 днів після надання фінансового звіту [2].

У країнах-членах ЄС виробник може розраховувати на дотацію в розмірі 25% посівної площі кормових культур. Мінімальний набір компенсаційних виплат у країнах ЄС складає 25 євро/га. Країни можуть встановлювати свої розміри компенсаційних виплат, але так, щоб середній платіж не перевищував 200 євро/га [4].

Дієвим методом державної підтримки інвестицій у кормовиробництво є також податкові пільги. Наприклад, Уряд США здійснює податкові пільги в різних галузях сільського господарства, зокрема і в кормовиробництві, таких як відміна податку на воду, що кінець кінцем значно знижує собівартість, а відтак — і кінцеву ціну продукції.

Вказані особливості кормовиробництва породжують необхідність постійного втручання і підтримки держави у досліджуваній галузі народного господарства.

ВИСНОВОК

Вивчення досвіду розвинених країн свідчить, що провідні держави за допомогою різних економічних і фінансових дій і прийомів (у тому числі систе-

мою дотацій і компенсацій, послабленням або звільненням від податків, зниженням тарифів на споживані сільським господарством ресурси, системою кредитування і страхування з компенсацією з бюджету тощо) здійснюють постійну і стабільну підтримку менш монополізованого сільського господарства шляхом перерозподілу доходів із більше монополізованого промислового сектора.

Державна підтримка інвестиційних процесів у кормовиробництві — складне і багатоаспектне явище. Воно повинно включати економічні (формування ефективної цінової, фінансової, кредитної та бюджетної політики тощо), правові й адміністративні регулятори, що забезпечують активне функціонування кормовиробництва для скотарства і соціальні ефекти.

Література:

1. Алейнікова О.В. Особливості досвіду державного регулювання аграрного сектора економіки зарубіжних країн [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_uprav/2010_3/62.pdf
2. Анализ отрасли животноводства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rfcaratings.kz/reports/animal_husbandary_report.pdf
3. Андрійчук В.Г. Підручник / В.Г. Андрійчук. — 2-ге вид., доп. і перероблене. — К.: КНЕУ, 2002. — 624 с.
4. Економіка виробництва та використання кормів в Україні / [Саблук П.Т., Перегуда В.Л., Білоусько Ю.К. та ін.]; під ред. П.Т. Саблука. — К.: ННЦ ІАЕ, 2010. — 288 с.
5. Кісіль М.І., Мацібора Т.В., Кожем'якіна М.Ю., Іващук С.П. та ін. Панорама інвестиційної привабливості АПК України — К.: ННЦ ІАЕ, 2011. — 122 с.
6. Кісіль М.І. Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектора АПК: Розділ 5.1. Організаційно-правові та економічні перспективи реалізації державної фінансової політики підтримки розвитку аграрного сектору; Розділ 5.4. Державна підтримка інвестиційних процесів у аграрному секторі економіки — К.: ННЦ "ІАЕ", 2011. — 372 с.
7. Ташмагамбетов Т.Ж. Перспективы развития сельских территорий: зарубежный опыт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://be5.biz/ekonomika1/r2010/01477.htm>
8. Фудин А.Ф. Экономика сельского хозяйства зарубежных стран: Развитие капиталистических стран. — М., 1987. — 314 с.
9. Шевченко Н.О. Особливості державного регулювання аграрного сектора економіки в країнах ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_uprav/2011_2/18.pdf
10. Шинкаренко Р. Международнй опыт страхования сельскохозяйственных рисков [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.agro-insurance.com/ru/practice/pid=5736>
Стаття надійшла до редакції 11.03.2013 р.